מדינה יהודית בדרך

גליון מס' 57 ◆ "מי בא" 229 ◆ כ"ג מרחשון התשפ"ו

המשפחה הראשונה

אברהם "אב המון גויים", מכונה בספר יהושע "האדם הגדול בענקים", כי אכן הוא כאדם הראשון הנברא – "מה שרמוז גם בתולדות השמים והארץ בהבראם"-באברהם – "מתחיל ללכת" ולהוליך את העולם התוהה ובוהה אל תיקונו ב"שני אלפים תורה" שהחלו בו (ראו גליון 55). ועל כן משפחתו היא במדה רבה, ובאמת־לאמתו, **המשפחה הראשונה** ה"מולידה" את העולם כולו.

כל זה בא לביטוי מופלא במימצא מובהק שגילה מו"ר הרב גינזבורג שליט"א: **אברהם שרה יצחק** שוה בגימטריא בדיוק **אדם חוה קין הבל שת!**

אמנם אברהם הוא "אבינו" שלנו בני ישראל (וכפי שהיה מתבטא אבא ז"ל שאנו עצמנו "עַם המון גויים"!), אבל אברהם בשום פנים אינו מוותר על ישמעאל, כדבריו "לוּ ישמעאל יחיה לפניך", וכן יצחק בנו אינו מוותר על עשו, ושניהם עתידים להיתקן (ועמהם העולם כולו שמתפצל למזרח ומערב) בעתיד ע"י ישראל, שהם עיקר נושאי שליחותו וממשיכי הליכתו של אברהם לתיקון עולם במלכות ש־ד־י.

וכשם ש"עולם חסד יִבנה" (תהלים פט,ג), כך אברהם הוא כידוע ה"מרכבה" למדת החסד הפותחת ו"מְלֵאָה" את שאר המדות־הספירות (כמדרש הזוהר על "**יומם** יצוה ה' חסדו")תהלים מג,ט) ש"יום" (=ספירת) החסד הוא **כימים**, בהיותו מהלֵך עם כל הספירות ו"נותן להן את הטון"), ולכן ברכת "חסדי אבות" שבראש תפילת העמידה, חותמת באברהם לבדו.

אברהם כל־כולו אהבה, וקרוי בדברי ישעיהו "אברהם אוהבי", וכך מתוארים בתורה ריבוי חסדיו במלחמת המלכים (בפרשת לך־לך) ובהכנסת אורחים (בפרשת וירא) ובהלוית המת והכנסת כלה (בפרשת חיי שרה), ועוד. ואולם המלה **חסד** לא מופיעה בתורה במעשי אברהם, אלא בחסד הנעשה **עִמו** – מאת ה' בתפילת אליעזר עבדו הנשלח בפרשת חיי שרה לזיווגו של יצחק: "ועשה **חסד עם אדוני אברהם**", ובתשובתו לאבימלך בפרשת וירא: "...וגם אמנה אחותי היא בת אבי היא אך לא בת אמי, ויהי כאשר התעו אותי אלקים מבית אבי וָאומַר לה: זה **חסדך אשר תעשי עמדי**, אל כל המקום אשר נבוא שמה אמרי לי אחי הוא".

בפסוק הזה האחרון אנו מבקשים להתבונן מעט, ונחזור אל "עולם חסד יבנה", אותו פירשו חכמים (ראו סנהדרין נח,ב וירושלמי יבמות יא,א) פירוש מפתיע, ואמרו כי בנישואי קין ואחותו נתקיים עולם חסד ייבנה! ברור שהדברים נסמכים על האמור בפרשת קדושים "איש אשר יקח את אחותו...**חסד** הוא ונכרתו לעיני בני עמם", ותרגומו "חִסוּדא" שעניינו כאן **חרפה**, אבל באמת תמוה: כלום לא נמצאו מספיק מלים בלשון הקדש עד שהוצרכנו להשתמש באותה מלה לשתי משמעויות מנוגדות כל כך?!

כפי הנראה פשר הדבר כך הוא: **חסד** פירושו התפשטות טבעית ו"זורמת" של חיבור אוהב, ומה יכול להיות טבעי וזורם יותר מאהבת אח לאחותו בת אביו או בת אמו? הרי זה כמעט כאהבת אדם לעצמו! ברור אפוא שכך חייבת להתחיל בניית העולם, החל מאהבת אדם לחוה שמצלעו, והַמשך בנישואי קין לאחותו באֵין אפשרות אחרת (ובדומה לדברי בנות לוט: "איש אין בארץ לבוא עלינו כדרך כל הארץ", שלפי סברתן אין מקום לאיסורי עריות, ולכן אמנם יצאו מהן "שתי פרידות טובות" כידוע). אמנם בהמשך הדורות, כאשר החל האדם לרוב על פני האדמה, הגישה הזאת היא חרפה ובושה: האם זה כל מה שאתה יכול, לעשות לעצמך קל ולהתבוסס בתוך טבעך הנתון? – אדרבה! "נראה אותך" מסוגל "להביא ממרחק לחמך"; לשאת אשה רחוקה ממך מעט או הרבה, שתפתיע אותך, תוציא אותך מעצמך ותיצור עמך חיבורים חדשים ותולדות לא משוערות! כך ורק כך נבראות "אחוות" חדשות, השואפות להיות לא פחות זורמות מקשרי־דם לכתחיליים! משום כך אוסרת התורה נישואי קרובים.

אך לא בנקל נתקבל הדבר בקרב העם, וכפי שפירשו חכמים את "העם בוכה למשפחותיו" הכתוב במסע הראשון מסיני – "על

עסקי משפחותיו" – "לאמֹר: מי יאכילֵנו בשר", כלומר למה־זה אוסרים עלינו להנשא לשארי בשרנו נישואים קלים ופשוטים (ובדומה לאכילת בשר כפשוטו – בְּשר השלָו הנופל־בכמויות הַיישר לזרועותינו)?! לדברי חכמים מכאן נובעת ה"תיגרא" או המתח שישנו עד היום בעסקי הנישואין והכתובה, משום שאז עולָה על הדעת האופציה הקלה של נישואי עריות, וכאשר מתגברים על כך ומבינים את העדיפות שבנישואי רחוקים דווקא, ושמחים על כך, מברכים את מי שקדשנו וציוונו **על העריות!** [וכידוע גם שנישואי קרובים מובילים לחיזוק פגמים גנטיים שונים ומשונים, וזאת מלבד המיאוס ההדדי המצטבר והולך דווקא מתוך הקלות והשקיעה בתאוות, ממש כמו קלקול הקיבה ההמוני בקברות התאוה].

כך שהחסד והאחווה מבוקשים לגמרי, אך לא כנקודת מוצא אלא **כנקודת תכלית ומשאת נפש**, ש"יעזוב אדם את אביו ואת אמו" – את העדפת קשרי הדם הנתונים – לטובת "ודבק באשתו" הבאה מרחוק, יִגַלֶה בה את "אחותו" ואת עצמו, את צלעו שקדם לקשר אבא־אמא כמתואר בתורה, ויוליד עִמה נפשות חדשות (ובריאות) כיוצא־בו ממש, "בְּרָא כַּרעָא (=רגל) דאבוה"!

וישנו גם מצב ביניים: "הנושא בת אחותו" ששיבחוהו חכמים (יבמות סב,ב), על־אף היותה שארת בשר קרובה. אמנם די ברור שמדובר בנישואין מתוך רחמנות על אחיינית יתומה או שאינה מוצאת שידוך (ואולי זוהי הסיבה שלא אסרתה תורה משום ערוה!), ולא משום העדפת נישואים קלים.

ואם נחזור לבית אברהם – מאחר שמדובר ביציאה מן העולם הנתון לשם בריאת עולם חדש, בדומה לעולמו של אדם הראשון וביתו אשר חסד יבנה כנ״ל, טבעי שיש להתחיל מן הקרוב־קרוב. וכך נושא אברהם את בת אחיו, שרה־יסכה (היתומה מאביה הרן) [וכן מחפש זיווג ליצחק (ויצחק ליעקב) ממשפחתו הקרובה], ואף מבקש ממנה להתחסד עמו ולהציג עצמה כאחותו ממש (הקרויה "חסד" כנ״ל, אך אין כאן חרפה חלילה אלא צורך גמור, ומיניה וביה מתממשת השאיפה הכללית שאשתו של אדם תהפוך להיות שאֵרה כאחותו ממש ואף יותר מכך (שעל־כן באיסור טומאת כהנים "שארו־זו־אשתו" קודמת לשאר הקרובים!). [וכיוצא בזה בַּשׂא של שעבוד מצרים והגזרה על היילודים, נתבקש לעמרם והותר לו לשאת את דודתו יוכבד, שלאחר מתן תורה היא מן העריות].

[ואגב כך, מסיפור אבימלך ואברהם, עולה שהצגת (ותחושת) האיש והאשה כאח ואחותו, שומרת גם מן החשש לגזילת האשה מתחת יד בעלה, וכידוע במציאות שאחים רגישים־בטבע ל"כבוד המשפחה" אף יותר מן הבעל. ועוד זאת יש להבין שתחושת האחוה מועילה גם לכל בני־זוג, שהרי נישואיהם "התעו אותם" והעזיבום במקצת מבית הוריהם, וזהו הזמן הנאות להתחיל לפַתח ביניהם את השאיפה לבחינת האחוה, החזקה כאמור מכל שאר קשרי הדם, והשומרת על הנישואין לאורך ימים ושנים].

וביחס ל**יצחק** ו**רבקה** – הזיווג המושלם בו מאריכה מאד התורה (ובגימטריא: **תפלה** וכן **דרך ארץ** וכן **חתן בכלה**) – יש לזכור שיצחק מתבשר על לידת זיווגו עם עזיבת־מות אמו בעקידה, ובמימוש אהבתו נכנסת רבקה להיות ממש כאמו־שאיננה ומתנחם אחריה לגמרי, ככתוב.

* * *

מה מכל זה נקח לעולמנו ולמצבנו כציבור בארצו? – נראה כי לא תהיה תפארתנו, תפארתו של הציבור החרדי, על עיסוקו המרכזי בשמירת חרדיותו, עד־כדי **הגדרת עצם זהותו בחרדה־לחרדיותו והָבְּדלות ממי שאינו כמותו** (תוך־כדי לימוד חובה על כל מעשי וכוונות האחרים!). במדה מסויימת הרי זה דומה לנישואין בתוך המשפחה ובחירה בדרך הקלה, שנדמית קצרה ובאמת ארוכה היא, כי עלולה להוביל למיאוס עצמי והתרוקנות פנימית לא־בריאה שאין לה עתיד טוב. מתבקש – לשם עצמנו ולשם כל זרע ישראל – "להביא ממרחק לחמנו", להתחיל להתרכז ב"עשה טוב" ולא בסור מרע, ולשאול את עצמנו מה באמת רוצים אנו ויכולים וצריכים כתופסי תורה לעשות למען הכלל שנתרחק מן התורה, "להיטיב אותו", לעורר את הניצוץ, את מעט הטוב שבוודאי ישנו בו (אשר על ידי כן "והתבוננת על מקומו ואיננו"-עוד־רשע כפי שהיה עד עתה, כדברי רבינו נחמן הידועים); ללמד עליו זכות ולהאמין בו ובתשובתו השלימה שבוודאי תבוא בקרוב, ותברר למפרע גם את כל פעולותיו בעבר, ואפילו הללו הנדמות־לכאורה כזדונות, לזכויות גמורות. כך תיווצר אחוָה חדשה ומופלאה בין כל חלקי הציבור הקדוש, אחוה שתוליד עולמות חדשים ומפוארים, אשר לא שערום אבותינו. (וראו בסוף גליון 56 איך ניתן "להיטיב" ולפרש את תוצאות הבחירות האחרונות כמובילים או מַפנים לכיוון הזה).

ובקיצור נמרץ: אם נהיה **חסידים**, בניו־תלמידיו של אברהם אבינו שכל עניינו להתחסד עם קונו ועם הבריאה כולה שברא לכבודו, ולא "מתנגדים" הסבורים שכל המציאות הארצית מנַגדת אל הקדושה, גם הקב"ה יפליא חסדו עמנו כאשר הפליא עם אברהם, ואו־אז יתברר ש"עַמֵך כולם **חסידים** לעולם יירשו ארץ, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר".

"הקטון יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום, אני ה׳ בעִתה אחישנה" (ישעיהו ס,כב).